

Mitä on terrorismi ?

Maré Almani

Toukokuussa 1898 kuningas Umberto I, huolestuneena uutisista joiden mukaan Milanossa oli puhjennut yleislakko, uskoi kenraali Bava Beccarisille tehtäväksi kapinan kukistamisen. Sotilaille annetaan käsky ampua vapaasti ja Bava Beccaris avaa tulen kaupunkia vastaan tykinlaukauksella. Lopputuloksena 80 kuollutta ja 450 haavoittunutta. Velvollisuutensa täyttämistä ylpeä kenraali lähettää kuninkaalle sähkeen, että Milano on nyt ”rauhoitettu”. Hallituksen johtaja markiisi Di Rudini kieltää yli sata opposition sanomalehteä, ammattiyhdistysten talot (Bourses du Travail), sosialistipiirit, keskinäiset yhtiöt sekä ainakin 70 maakuntaneuvostoa ja 2 500 pitäjänneuvostoa. Lisäksi Rooman, Napolin, Padovan ja Bolognan yliopistot suljetaan samalla kun tehdään tuhansia pidätyksiä. Umberto I lähettää välittömästi onnittelusähkeen Bava Beccarisille ja myöntää hänelle Savoijin ritarikunnan ristin ”arvokkaista palveluksista laillisen yhteiskun-

tajärjestyksen ja sivilisaation hyväksi”. Kaksi vuotta myöhemmin, 29. heinäkuuta 1800, anarkisti Gaetano Bresci vapauttaa kuningas Umberto I:n vastuun taakasta tappamalla hänet Monzassa. Kuningas ja anarkisti. Kaksi murhaajaa, kätensä veressä, sitä ei voi kieltää. Mutta voiko heidät asettaa samalle tasolle ?! En usko, ei enempää kuin heidän tekojensa motiiveja ja seurauksia voi pitää samanlaisina.

Koska näitä kahta ei voi tuomita samoilla perusteilla, niin kumpi heistä siis teki terroriteon ? Kuningas joka murhautti joukon ihmisiä, vai anarkisti joka surmasi kuninkaan ?

Vaikuttaa tarkoituksettomalta pohdiskella, mitä terrorismi oikeastaan on, koska se on yksi niistä kysymyksistä, joihin tarjolla on aina yksiselitteinen vastaus. Mutta tosiasia – kun kysymys esitetään tiukasti – se onnistuu aina nostattamaan yllättäviä reaktioita. Vastaukset ovat itse asiassa erilaisia ja keskenään ristiriitaisia. ”Terrorismi on niiden väkivaltaa, jotka taistelevat valtiota vastaan”, jotkut sanovat. ”Terrorismi on valtion väkivaltaa”, vastaavat toiset. ”Mutta ei, terrorismia ovat kaikki poliittiset väkivallanteot, riippumatta siitä kuka niiden takana on”, huomauttavat viimeiset. Ja sitten seuraavat väitetyt näistä määritelmistä, joita aiheesta voidaan esittää : onko se esimerkiksi vain ihmisiin kohdistuvaa väkivaltaa, vai voiko myös esineisiin kohdistuva väkivalta olla terrorismia ? Täytyykö sen takana välttämättä olla poliittinen motiivi, vai luonnehtiiko sitä vain sen levittämä paniikki ?

Tähän käsitteeseen liittyvien merkitysten moninaisuus on epäilyttävää. Tuntuu, ettei tässä ole kyse mistään sellaisesta tavallisesta väärinkäsityksestä, joita syntyy

kun sanat eivät riitä ilmaisemaan todellisuutta, joka on niin monimutkainen ettei sitä voida tavoittaa käsitteillä joilla sitä yritetään kuvata. Syntyy päin vastoin vaikutelma, että tässä on kyse tahallisesta sekaannuksen aiheuttamisesta, tarkoituksella tuotetusta tulkintojen relativismista, jolla halutaan tyhjentää käsitteet merkityksistään, neutralisoida niiden käytännöllinen voima, latistaa koko kysymys pelkistämällä kaikki mahdollinen aiheen kriittinen tarkastelu pelkäksi pälpätykseksi.

Niin tai näin, tällä kymmenen kirjamen sanalla täytyy olla jokin alkuperä, historia, josta voisi olla mahdollista johtaa sellainen merkitys, joka voisi haihduttaa ainakin suuren osan niistä epäselvyyksistä, joita sanan käyttö nykyään synnyttää. Ja näin todellakin on.

Ensimmäinen määritelmä, joka tästä käsitteestä useimmissa tietosanakirjoissa annetaan, on luonteeltaan historiallinen : ”terrorin valtakausi Ranskassa”. Näin paljastuu sanan täsmällinen alkuperä. Terrorismi vastaa Ranskan vallankumouksen jaksoa, joka kesti huhtikuusta 1793 heinäkuuhun 1794, ja jonka kuluessa Robespierren ja Saint-Justin johtama Yleisen turvallisuuden komitea määräsi toimeenpantavaksi valtavan määrän teloituksia. Terroria edusti giljotiini. Sen terä leikkasi pään irti tuhansilta ihmisiltä, joita pidettiin uhkana muodostumassa olleen uuden Valtion turvallisuudelle. Lähdettyään liikkeelle tältä pohjalta, samat sanakirjat jatkavat lisäämällä yleisemmän terrorismin määritelmän : ”kaikki pelottamiseen, terroriin perustuvat hallintokeinot”. [1]

Tämä terrorismin käsitteen ensimmäinen tulkinta on nykyhetkellä erittäin selvä. Ensinnäkin se alleviivaa, miten kapea on terrorismin ja Valtion toisistaan erottava ra-

ja. Terrorismi syntyy Valtion myötä, sitä harjoittaa Valtio, se on nimen omaan ”hallintokeino”, jota Valtio käyttää vihollisiaan vastaan oman olemassaolonsa turvatakseen. ”Giljotiini,” sanoi Victor Hugo, ”on lain ruumiillistuma”. Vain Valtio voi julistaa lakeja. Ja sen sijaan että laki ilmentäisi yhteiskuntasopimusta, joka takaa sopuisan yhteiselon ihmisten kesken, se täysin päin vastoin edustaa piikkilankaa, jolla valta suojelee etuoikeuksiaan. Jos kukaan ikinä rohkenee ylittää sen, hänen on päädyttävä pyövelin käsiin. Itse asiassa jotkut yleisen oikeuden rikollisina pitämät ihmiset ja kapinalliset olivat nousseet mes-tauslavalle jo ennen huhtikuuta 1793.

Vaikka usein niin luullaankin, ei giljotiini oikeasti ole herra Guillotinin keksintö. Tällä teloitusvälineellä oli Ranskassa jo oma menneisyytensä, mutta kukaan ei ollut vielä puhunut Terrorista. Vasta kun Valtion käskyvalta, joka silloin oli jakobiinien käsissä, joutui vallankumousoaallon uhkaamaksi, kun kyse ei ollut enää pelkistä lainsuojattomista tai yksittäisistä kapinallisista, vaan valtavasta yhteisestä liikkeestä joka olisi saattanut kumota Valtion, vasta silloin alettiin tukahduttavaa väkivaltaa kutsua terroriksi.

Tämän yhteiskuntajärjestykseen liittyvän luonteen lisäksi terrorismin voi erottaa myös eräästä toisesta piirteestä : sen uhriksi voi joutua kuka tahansa. Terrorin valtakaudella tehtiin pelkästään Pariisissa ainakin 4 000 teloitusta. Louis Blanc selvitti 2 750 giljotiinin uhriksi joutuneen ihmisen henkilöllisyyden, ja huomasi että vain 650 heistä oli kuulunut vauraisiin luokkiin. Se tarkoittaa, että Valtion giljotiinikoneisto ei tehnyt mitään eroa, vaan katkaisi kaulan jokaiselta jota se piti vastuksena tai epäilyttävänä. Näinä aikoina päitään eivät menettä-

neet pelkästään aateliset, sotaherrat ja papit – kuten konservatiivinen ja perinteinen propaganda haluaisi asian yleensä esittää – vaan ennen kaikkea tavalliset käsityöläiset, maalaisrahvas, köyhälistö. Terrorismi on terrorismia, koska se iskee sokeasti, mistä johtuu sen aikaansaama kollektiivinen pakokauhun tunne. Giljotiinin summittaisesta käytöstä tuli osa laillista järjestystä, kun oikeuskäytäntöjä yksinkertaistettiin Prairial-kuun 22. päivän lain myötä. Sen seurauksena sai alkunsa peruuttamaton toimintoketju, joka mitätöi teloitettujen kaikki yksilölliset erot. Tällä sekoittamisella on aivan erityinen poliittinen merkitys : luokitellaan yhteen ja samaan joukkoon ihmiset, jotka ovat identiteetiltään täysin erilaisia, tai joita epäillään täysin erilaisista rikoksista. Terrori pyrkii poistamaan yksilölliset erot luodakseen yleistä konsensusta ja tuhotakseen ”yksilöllisen itsen alennustilan” (Robespierre) – sillä yksilöt on sulautettava yhteen ainoaan kokonaisuuteen : Valtioon. Terrorismi oli syntyessään siis järjestäytyneen yhteiskunnan käyttämä summittainen työkalu. Nämä kaksi piirrettä heijastuvat myös sen nykyisissä muodoissa, kuten esimerkiksi ”terroripommituksissa”. Paitsi että pommitus on osa Valtioiden välistä sodankäyntiä, se myös kylvää kuolemaa ja murhetta koko väestöön. Samaa voi sanoa psykologisesta terrorismista, jolla tarkoitetaan ”pelottelua tai kiristämisen muotoa”, jonka tarkoitus on manipuloida yleistä mielipidettä, ja jota harjoitetaan ennen kaikkea viestintävälineiden kautta, liioittelemalla tiettyjen tilanteiden vaarallisuutta tai jopa luomalla uhkia. Tarkoitus on saada massat käyttäytymään halutulla tavalla poliittisissa, yhteiskunnallisissa ja taloudellisissa projekteissa. On selvää, että vain vallanpitäjät pystyvät manipuloimaan

joukkoviestimiä ja niiden kautta ”massoja” päästäkseen tavoitteisiinsa.

Terrorismi on siis Valtion sokeaa väkivaltaa, kuten käsitteen alkuperä kiistatta osoittaa. Kieli ei kuitenkaan ole koskaan neutraalia, puolueetonta ilmaisua. Kieli on kaikkea muuta kuin vain kuvailevaa, se on ennen kaikkea määrittelyjärjestelmä. Sanojen merkitys kallistuu aina siihen suuntaan, minne vallan tasapaino on kallellaan. Se, jolla on valta, pitää hallussaan myös sanojen merkityksiä. Tämä selittää sen, miksi terrorismin käsite on ajan kuluessa saanut uuden merkityksen, joka on täysin ristiriidassa sen historiallisten juurten kanssa, mutta vastaa vallan tarpeita. Nykyään tämä käsite määritellään ”poliittisen kamppailun menetelmäksi, joka perustuu terrorisoivaan, pelottelevaan väkivaltaan (murha, sabotaasi, pommi-iskut jne.), jota yleensä käyttävät radikaalit tai kumoukselliset ryhmät (sekä vasemmisto että oikeisto)”. Kuten voimme nähdä, tämä tulkinta, joka alkoi levitä 1800-luvun lopulla, on täysin vastakkainen sille mitä tähän mennessä on sanottu. Sanan alkupe-
räisessä kuvauksessa nimen omaan Valtio turvautuu terrorismiin vihollisiaan vastaan ; toisessa kuvauksessa valtion viholliset käyttävät terrorismia sitä vastaan. Merkityksen kääntyminen pääläelleen ei voisi olla selvempää. On päivänselvää, miten hyödyllinen tämä tempu on Valtion itseoikeutukselle. Mutta miten tämä mystifikaatio syntyy ? Terrorin aika Ranskassa oli vallankumouksesta syntyneen Valtion työtä. Oikeuttaakseen terrorismin käsitteen nykyisen merkityksen, vallitsevan ideologian on täytynyt vaihtaa tekijöiden paikkaa ja sälyttää vallankumouksen harteille syyllisyys, joka tosiasiaassa kuuluu Valtiolla. Niinpä meille opetetaan tänään, että Terroria

harjoittaa Vallankumous, joka tässä kaukaisessa historiallisessa tapauksessa otti Valtion muodon. Terrori on siis yhtä kuin vallankumouksellinen väkivalta. Tämä akrobaattinen ajatusloikka lumoo yhä maailman kaikissa katsomoissa yleisön, joka ei tunnu huomaavan ilmiselvää petosta.

Todellisuudessa Terroria ei voi lukea Vallankumouksen, kapinallisten ihmisten syyksi, koska Terrori on alkanut vasta kun Vallankumous muuttuu Valtioksi. On valtava ideologinen valhe ja törkeä historiallinen virhe, kun sanotaan että ”vihainen” kumouksellinen väkivalta – se joka puhkeaa kaduilla, barrikadien päivinä, kansan kostonä – on Terroria tyypillisimmillään. Ennen huhtikuun 17. päivää 1793 (jolloin perustettiin vallankumoustuomioistuin), valtaa vastaan käytetty väkivalta ei ollut koskaan saanut terrorismin nimeä, silloinkaan kun se oli erityisen julmaa. 1500-luvun verisiä talonpoikaiskapinoita Ranskassa sen paremmin kuin Suuren Vallankumouksen aikaan sattuneita ylilyöntejä (kuten esimerkiksi Marseillen naisten mielenosoitusta, jossa kannettiin majuri De Beaussetin sisälmyksiä kepin nokassa ja huudettiin ’Kenestä tehdään sisälmyssoppaa ?’) ei koskaan pidetty terroritekoina. Tämä käsite viittaa Valtiokoneiston tukahduttavaan väkivaltaan sillä hetkellä kun se joutuu puolustautumaan – ensimmäistä kertaa historiassa – vallankumouksellista hyökkäystä vastaan. Kaiken kaikkiaan käsitteen historiallinen puoli osoittaa, että terrorismi on itseään Vallankumoukselta puolustavan vallan väkivaltaa, ei valtaa vastaan hyökkäävän Vallankumouksen väkivaltaa.

Mikä sosiaalinen epäsikiö, mikä machiavellismin mestariteos tämä vallankumouksellinen hallitus onkaan ! Jo-

kainen johdonmukaiseen ajatteluun kykenevä olento käsittää, että hallitus ja vallankumous ovat täysin yhteensopimattomia.

Jean Varlet, Gare l'explosion, vendémiaire-kuun 15. päivä vuonna III

On sivumennen sanottava, että tämän epäselvyyden itsepintaiseen jatkumiseen ovat osaltaan syynä vallankumoukselliset itse, jotka ovat auliisti hyväksyneet tämän käänteisen määritelmän käsittämättä, että niin tehdessään he ovat edistäneet juuri sen saman Valtion propagandaa jota vastaan he haluavat iskeä. Ja jos terrorismin käsite voikin oikeutetusti löytää paikkansa autoritaarisessa vallankumouksikäsitteessä (kuten Lenin ja Stalin osoittivat Venäjällä), niin se on täysin mieleton tai suorastaan vastenmielinen antiautoritaarisen vapautumisen näkökulmasta. Ei ole sattumaa, että juuri anarkistit ovat ensimmäisenä arvostelleet tämän käsitteen väärää käyttöä, ehkä tapahtumien painostamana. Vuonna 1921 tapahtui traaginen attentaaatti elokuva-teatteri Dianassa, Milanossa, jossa kuoli ja loukkaantui kymmeniä katsojia, vaikka sen oli tarkoitus kohdistua kaupunginjohtajaan, joka oli vastuussa joidenkin tunnettujen anarkistien vangitsemisesta. Riippumatta siitä, mitä tekijät tarkoittivat, se oli terroriteko. Tämä isku johti moniin väittelyihin anarkistiliikkeen sisällä, kuten kuvitella saattaa. Kun monet anarkistit olivat tuominneet teon, Pisassa ilmestynyt lehti Anarchisme, joka oli epäilemättä laajalevikkisin autonomisen anarkismin julkaisu Italiassa, puolusti edelleen ”tätä anarkistista perustotuutta, että tiedetään miten mahdotonta on erottaa terrorismi kapinallisuudesta”. Toisaalta se alkoi kuitenkin samaan aikaan hahmotella ensimmäisiä kriittisiä

ajatuksia terrorismin käsitteestä : ”miksi nimetä ja luokitella ’katastrofaaliseksi terroriksi’ – mikä on ominaista Valtiolle – yksittäinen kapinallinen teko ? Valtio on terroristi, kapinaan ryhtyvä kumouksellinen ei koskaan !” Puoli vuosisataa myöhemmin, suurten yhteiskunnallisten jännitteiden ilmapiirissä, tähän kritiikkiin tarttuivat ja sitä kehittivät edelleen ne, joilla ei ollut pienintäkään aikomusta ottaa vastaan terrorismi-syytöksiä, joita valtio oli alkanut esittää vihollisiaan vastaan.

Tätä kaikkialla (paitsi terrorismin kehittelyn alalla, jota nämä herrat aina mielellään uudistavat) vallitsevaa järjestelmään mukautumista voimme vastustaa ainoastaan niillä voimilla, joita se kaikkein eniten halveksii. Näitä ovat Ikaroksen haaveilu, Leonardon aikaansa edellä ollut houreinen henki, utopiasosialistien energianpurkaukset, Paul Lafarguen pursuava näkemys ja huumori ! Tieteellinen sosialismi on vajonnut niin alas, että se on enää pelkkä mahtipontinen ulkoalukuharjoitus kuuliaisille oppilaille. Suuri ilmapiirin ja yhteisen mielikuvituksen tuuletus on välttämätön, jos halutaan löytää tulevaisuus joka ei ole jo valmiiksi kuihtunut, ja jossa ihmisten jokapäiväistä toimintaa ei jaeta koulutusta ja kurinalaisuutta vaativiin osasiin, joita ei voi mitenkään oikeuttaa.

Vastustaakseen konformismin ja terrorismin vastenmielistä yhdistelmää, vastustaakseen päämääränsä unohtaneiden ”keinojen” diktatuuria, utopian Mona Lisa voi hymyillä jälleen vapautuneesti ja palauttaa ihmisille luovan kipinän, jonka avulla he voivat löytää uudelleen vapautensa.

On aika herättää villeimmät unelmamme uudelleen eloon.

Georges Henein, Prestige de la terreur, 1945

Sanojen merkitykset ovat aina eläneet ja muuttuneet. Ei ole yllätys, että myös terrorismin käsitteen merkitystä on muokattu. Siitä huolimatta ei voi mitenkään hyväksyä, että se on ristiriidassa molemman alkuperäisen piirteensä, väkivallan institutionaalisuuden ja summitaisuuden kanssa. Tätä väkivaltaa voidaan käyttää sekä ihmisiä että esineitä vastaan, se voi olla fyysistä tai psykologista, mutta jotta voitaisi puhua terrorismista, ainakin toisen noista kahdesta piirteestä on toteuduttava. On esimerkiksi puhuttu aivan oikein terrorismista, kun on viitattu Espanjan Valtion kuolemanpartioiden tekemiin iskuihin ETA:n militantteja vastaan. Nämä iskut kohdistuivat kyllä selkeästi rajattuun kohteeseen, mutta kyse oli institutionaalisen väkivallan muodosta vallankumouksellisena pidettyä uhkaa vastaan. Vastavasti terrorismin takana eivät aina ole järjestäytyneen yhteiskunnan voimat. Siinä tapauksessa väkivallan pitäisi kuitenkin olla summittaista, jotta sitä voitaisi pitää terrorismina. Pommia asemalla tai supermarketissa aukioloaikaan tai ihmisiä kuhisevalla rannalla voidaan hyvällä syyllä pitää terroristisena. Vaikka tällainen isku olisi jonkun ”sekopään” houreiden hedelmä, tai sen ottaisi nimiinsä jokin vallankumouksellinen järjestö, se levittäisi paniikkia väestöön.

Kun väkivalta ei ole institutionaalista eikä summittaista, ei taas ole mitään mieltä puhua terrorismista. Yksittäinen ihminen, joka murhaa perheensä hulluuden kourissa, ei ole terroristi. Ei myöskään vallankumouksellinen tai kapinallinen organisaatio, joka valitsee kohteensa huolella. Tietenkin silloin on väkivaltaa, vallankumouksellista väkivaltaa, mutta ei terrorismia. Sen tavoitteena ei ole sen enempää Valtion puolustaminen

kuin pakokauhun levittäminen väestön keskuuteen. Jos media tällaisten iskujen aikaan puhuu ”joukkopsykosisista” tai siitä miten ”koko kansakunta vapisee pelosta”, niin tämä kertoo vain vanhasta valheesta, joka haluaa saada koko maan asukkaat samaistumaan sen edustajiin, pystyäkseen paremmin oikeuttamaan joidenkin ihmisten yksityisen edun ajamisen kaikkien muiden yhteisten etujen nimissä ja kustannuksella. Jos joku alkaisi tappaa poliitikkoja, teollisuuspamppuja ja tuomareita, se kylväisi pelkoa vain poliitikkojen, teollisuuspamppujen ja tuomareiden keskuuteen. Se ei koskettäisi materiaalisesti ketään muuta. Mutta jos joku jättäisi pommin junaan, kuka tahansa voisi joutua uhriksi : poliitikko yhtä hyvin kuin politiikan vihollinen, teollisuuspamppu yhtä hyvin kuin työläinen, tuomari yhtä hyvin kuin entinen vanki. Ensimmäisessä tapauksessa näemme esimerkin vallankumouksellisesta väkivallasta, toisessa taas on kyse terrorismista. Ja vaikka ensimmäinen väkivallan muoto aiheuttaisi millaisia vastalauseita, kritiikkiä ja hämmennystä tahansa, sitä ei mitenkään voi rinnastaa jälkimmäiseen.

Kaiken tämän jälkeen palaamme alkuperäiseen kysymykseen. Jos meillä on kuningas, joka on murhauttanut väkijoukon, ja anarkisti joka ampuu kuninkaan, niin kuka on terroristi ?

Notes

[1] Ranskan ”terrorin valtakausi” tunnetaan vanhastaan myös ”hirmuvallan aikana”. Otavan Pieni tietosanakirja (1925-1928) puolestaan tietää kertoa, että Terroriseerata on yhtä kuin ”harjoittaa hirmuval-

taa, pelotuksella pakottaa” (<http://runeberg.org/pieni/4/0411.html>). —suomentaja

[Traduit du français, *Qu'est-ce que le terrorisme ? A Corps Perdu #1*, 1.12.2008]

Maré Almani
Mitä on terrorismi ?